

कोळी बोली

कोळी बोली ही प्रामुख्याने कोळी समाजातच बोलली जाते. कोळी समाजात कोळी जातीतील लोक खूप मोठ्या प्रमाणावर राहतात. कोळी हा समाज मुख्यतः महाराष्ट्र, गोवा, गुजरात किनारपट्टीवर आहे. महाराष्ट्रातील कोळी समाजात सुद्धा निरनिराळ्या जाती आहेत. जसे कोळी, मांगेला कोळी, वैती कोळी, सोन कोळी, ख्रिश्चनकोळी, इत्यादी. या समाजात जातींतील वैविध्या प्रमाणे भाषेत देखील थोड्याफार प्रमाणात वैविध्य आढळते.

मांगेला कोळी ही कोळ्यांची एक पोटजात आहे. या समाजाची बोलीभाषा मांगेली ही आजही पारंपरिक पद्धतीनेच बोलली जाते. मांगेला या समाजाची बोली भाषा मांगेली ही आहे. आपल्या बोलीभाषेत बरोबरच हे लोक मराठी व गुजराती भाषा बोलतात.

वैती कोळी हा समाज मुंबई पालघर व ठाणे जिल्ह्यात वास्तव्य करून आहे. मासेविक्री, भातशेती व मीठ हे वैती कोळ्यांचे व्यवसाय आहेत.

सोनकोळी हा महाराष्ट्राच्या कोकण भागात राहणारा समाज आहे. या जातीचे मुख्य ठिकाण चंपावती (चौल, रायगड जिल्हा) हे होय.

ख्रिस्ती कोळी समाज वसई जवळील समाज आहे. मूळचे हिंदू असलेल्या कोळ्यांना पोर्तुगीजांनी धर्मांतर करून ख्रिस्ती केले. म्हणून या कोळ्यांना ख्रिस्ती कोळी असे म्हणतात. कोळी समाज भारतात "इतर मागास प्रवर्ग(OBC)" मध्ये मोडतो आणि महाराष्ट्रात "विशेष मागास प्रवर्ग(SBC)" म्हणून ओळखतो. महाराष्ट्र सरकार कडून ह्या लोकांना APPENDIX 111 Rule 2(a) (10) मांगेला, सरकारी योजनेत 2% अनुदान आहे आणि जाती त्याहून कैक पटीने आहेत. मांगेला समाज हा जरी आंध्रप्रदेशातून आला असला तरी त्यांच्या भाषेत आर्य वर्णचे उच्चारण आहे.

मांगेली भाषा आणि मराठी भाषेत देखील शब्दानारूप व उच्चारानुरूप काही प्रमाणात फरक आढळतो. तो पुढील शब्दातून स्पष्ट होतो:

- मी - मीन - मी
- मला- मना - माना
- तुम्ही-आम्ही - तुमिन-आमीन - तुमी-आमी
- जेव्हा-तेव्हा - जवा-तवा
- कधी-कुठे - कवा-कया
- कळीचा माणूस - कळी या माणूस - कळी माणूस
- सांगितलेत - हान्गीतलता
- जाणे आहे - जा याय - जा याय गा

याव्यतिरिक्त देखिल अनेक शब्दांचा मतितार्थ समजून घेतल्यास कोळी बोली व मराठी भाषेतील फरक समजून येतो. आगरी बोली व कोळी बोली या दोन्ही बोलीतील शब्दांत तुरळक प्रमाणात फरक दिसून येतो, ही एक अल्प बाब सोडल्यास दोन्ही बोली जवळजवळ सारख्याच आहेत.

कोळी समाजातील मुख्य कुलदैवत जेजुरीचा खंडेराया आणि कार्ल्याची एकवीरा देवी आहे. त्यामुळे या बोलीतील लोकगीते संपूर्ण महाराष्ट्रात प्रसिद्ध आहेत. लोकगीतांना गेयता असल्याने अनेकदा पालखी किंवा हळदी प्रसंगी नृत्य करताना अशी गीते लावण्याची परंपरा आहे.

कोळी समाज हा मासेमारी करणारा असल्याने मासे विक्री, माशाची जात, पोटजात यासारखे अनेक शब्द या बोलीतून सतत बोलले जातात. जसे की, नाखवा, तांडेल, होरी, सुरमई इत्यादी शब्द हे नित्याने वापरण्याची प्रथा आहे.

अशाप्रकारे मराठी भाषेतील एक प्रभावी बोली म्हणून कोळी बोलीचे स्थान आहे.

कु. भूमिका अमोल पाटील.
TYBA (Marathi)

